

Goeden morgen, vrienden.

Op deze zondagmorgen willen wij trachten nog iets nader in te gaan op de begrippen licht en duister, goed en kwaad. Eigenlijk wordt het voor een mens en ook voor een geest vaak zeer moeilijk gemaakt een juiste definitie te vinden van deze krachten. Moeilijker nog is het om te begrijpen, dat slechts het middelpunt, waarin beide krachten gelijkelijk werkzaam en toch tot rust gekomen zijn, God mag heten. Voor ons is er een wereld van uitersten. En wanneer wij het licht zoeken, dan zoeken wij daarmee het leven. Zoals geschreven staat is één van de oudste werken, die in het sanskrit zijn neergelegd: Het licht is ons het leven, het duister is ons de dood.

Maar de spreuk gaat verder: Onder licht en duister ligt de grote Moeder (waarmee men hier de aarde bedoelt), die baart en vruchtbaarheid brengt uit licht en duister samen. Hiermede wordt bedoeld, dat de werkelijk scheppende kracht leven en dood tegelijk in zich moet dragen, wil er een schepping mogelijk zijn. Dat licht en duister afzonderlijk niet vruchtbaar, niet krachtgevend of bewustzijn-brengend zijn. Slechts beide tezamen vinden dat ene grote punt, waarin zij voor ons betekenen: cosmos, wereld en Al; een baren uit het Niet van werelden, een cosmische schepping. Indien wij echter streven naar het licht, dat ons leven betekent, is het nodig, dat wij het licht een ogenblik nader beschouwen.

De dichters hebben gezongen over het licht in vele tinten; in vele kleuren hebben zij het beschreven. De priesters hebben gesproken over het licht als de grote God. Maar zij weten zeer goed, dat dit alles slechts symbolen zijn. Isis-priesters en priesteressen spraken over het licht als: "Gij, bruidegom der moeder, die de wereld baart." En wanneer zij tot de zon zich richtten, dan spraken zij die zon aan als beeld van Hem, Die werkelijk leeft. Daarmee bedoelden ze, dat deze zon eigenlijk voor hen de levenbarende kracht niet was. Achter de zon schuilt de kracht. En deze kracht is het, die leven geeft. Deze is het, die gezamenlijk met de materie een werking tot stand brengt, waaruit alle werelden voortspruiten.

Daarentegen vinden wij elders, o.a. bij de diensten ter ere van Hecate, een omschrijving van duister, die ons hier veel aan herinnert. Want hier spreekt eveneens een vrouwelijk principe, een wereld-moeder, in de woorden van haar priesters of haar priesteressen. "Al wat komt uit duister is mij leven, want leven is mij in het duister geborgen." Tweemaal dus, twee verschillende erediensten; licht als het mom van levende kracht, duister als het mom van levende kracht.

Het licht is de kracht des levens. Dat wordt U telkens weer geleerd. Maar men vergeet erbij te zeggen: voor ons. Omdat het licht voor ons de bewustwording is, duister daarentegen voor ons de slaap, de sluimering, waarin alle beleven onbeheerst is. Het is dan ook geen wonder, dat een zekere Mansoer, een indisch priester, zegt: "Alle leven, geboren uit de tegenstelling, is gevangen in het net der waan. Maar in de waan zijn de drie gezichten der Godheid kenbaar: leven en dood, maar ook schepping. Want leven is geen schepping en dood is geen schepping, maar schepping kan niet bestaan zonder leven en dood."

Hij gaat dan in zijn betogen verder na een loflied gezongen te hebben en brengt plotseling voor mij een van de meest treffende uitspraken der oude tijd naar voren: "Schepper, wij zijn in U in leven en dood; maar wij zoeken naar de waan, want zonder de waan kunnen wij niet zijn voor onszelf. En zo noemen wij U licht, omdat licht is het kennen van het "ik." Wij zouden het kunnen aanvullen met de woorden van een Chinees, die eens zeide: "Voor velen is duister het ontkomen aan de wet."

Het licht betekent voor ons de wetten, waarin wij kunnen bestaan, waarin wij kunnen leven. Het heeft niet een werkelijke betekenis. In ons leven heeft het weinig te zeggen, het heeft geen grote inhoud. Slechts wat het onthult is voor ons belangrijk. En dit belangrijke is waan, het is geen werkelijkheid. Wanneer wij streven naar het licht, dan zoeken wij naar een begrenzing van ons wezen; dan zoeken wij naar iets, waardoor wij onszelf kunnen zijn en beheersen. En wanneer we die hele cyclus volbracht hebben, waarlijk kinderen des lichts zijn, dan zullen wij uitdoven in het Goddelijke, dat we dan ook Licht noemen. Maar - zoals U zich misschien herinneren zult - in feite is het het rustpunt van alle krachten. Dus van ons uit gezien eigenlijk duister.

Het is treffend, dat licht ons niet kan zijn de voortdurende bewustwording; dat licht ons niet mag zijn de werkelijkheid. Dat licht voor ons alleen is de persoonlijke bewustwording. En duister? Want nu we zoveel over licht spreken, moeten wij ook over duister spreken. Van het duister wordt gezegd: "Het doet de grenzen vervlieden en kent waan noch werkelijkheid. Omdat men zichzelf vergeet en niet meer is, wanneer het duister valt." Dat is overigens zelfs een griekse spreuk.

In het duister weet je niet, wie je bent. Het wordt misschien wel eens een beetje vreemd gezegd. In Holland zeggen ze: "In het donker zijna alle katten grauw." Maar je zou het ook anders kunnen zeggen: "In het donker verbleekt de gave des onderscheids." En dat is het punt, dat ons langzaam maar zeker doet uitblussen. Want in het duister is er geen begrenzing, dus ook geen persoonlijkheidservaring meer. Er blijven nog wat denkbeelden, maar zelfs die sterven langzaam af, omdat het duister een spel der herinneringen is, dat in vermoeidheid onder kan gaan. Maar vergeten wij dit alles, dan komen wij toch weer tot een werkelijkheid, die voor ons dan licht is. En zoals degeen, die in het licht bewust is geworden van zichzelf, ondergaat in wat voor hem duister is, zo moet hij, die in het duister zichzelf verloren dacht te hebben, opgaan in iets, dat voor hem licht is.

Het zijn vreemde waarden. Vreemde waarden, omdat ze zo volkomen afhankelijk zijn van onze beleving; en omgekeerd ons persoonlijk bestaan zozeer van die belevingsmogelijkheid afhangt. Daarom wil ik juist in deze periode, waar zo langzaam maar zeker de kerstgedachten reeds beginnen te rijzen, wijzen op het feit, dat licht op zichzelf niet voldoende is. Men spreekt over Jezus als de Brenger van Licht. Maar hij kon alleen licht brengen door de duisternis van het menselijk lijden en leed te ondergaan, door te sterven - wat voor de mens toch wel degelijk donker is in zijn uitdrukking.

Jezus wordt geboren in licht. Een ster schijnt op de stal, waarin hij geboren wordt. Een wonderlijke ster. Maar gelijktijdig sterft deze Jezus, wanneer de zon verduisterd is en de aarde beeft. Laten we dat nu eens even goed bekijken. De geboorte is dus: licht, vorming. Maar zijn dood: chaos. Dat zijn de beelden, die daarmee gepaard gaan. Dan mogen we misschien ook wel zeggen: Jezus kan voor ons het Licht der wereld zijn, omdat hij ons leert waarlijk bewust te zijn van onszelf en de wereld. Maar hij is meer dan dat. Hij is tevens het beeld van de ondergang. Hij is het beeld van de uitblussing. De uitblussing, waarin het "ik" als zodanig ophoudt te bestaan en een ander "ik" - een "ik", dat één is met grotere machten - overblijft om te getuigen van een volbracht leven.

Met Kerstmis denkt men daar niet aan. Het is een vertederd bezien van kerststallen, waarin eerbiedig vrome Maria's en Jozeffen kijken naar wat stupide glimlachende kindjes van gips in kribben, die al evenmin echt zijn. Dat is een beeld. En het vertedert U ongetwijfeld te denken aan een kind, dat geboren werd ergens in een stal met als gezelschap - buiten zijn ouders - slechts een os en een ezel. Het is erg prettig om te denken aan engelen, die neerdalen op de velden en de herders toeroepen: "Weest niet bevreesd, ik breng een blijde boodschap;" of jubelen boven de geboorteplaats van het licht: "Vrede op aarde voor hen, die van goeden wille zijn." Het is mooi, maar het is niet voldoende. Evenmin als het voldoende is je blind te staren op de eeuwig groene bomen, getooid met kaarslicht, die dan in meer heidense zin het Kerstfeest toch symboliseren: het eeuwig voortgaande leven, het komende

licht.

Het komende licht heeft alleen zin, wanneer er duister komt. Jezus' geboorte heeft alleen zin, wanneer zijn sterven daarop volgt. Er is een eenheid van dingen en men kan niet een ogenblik in vertedering zoeken alleen maar naar het licht en het vrolijke. Men kan niet alleen maar zoeken naar de geestelijke bewustwording zonder te begrijpen, dat elke bewustwording op zichzelf een uitdoving impliceert.

Dit is ongetwijfeld niet zo erg prettige materie voor menigeen. Men heeft zich eraan gewend om nu eenmaal op te gaan in die beelden van licht en zonnigheid; te denken aan steeds lichtende en steeds lichtere werelden zonder te beseffen, dat er ergens een grens is. Er is een ogenblik, dat licht tot duister wordt. Een ogenblik, dat uit duister wederom licht geboren wordt. Het zijn deze ogenblikken, die meer waar zijn dan licht en duister zelve. Daarom is het misschien goed, dat ik juist in deze tijd met U ook spreek over dit probleem van licht en duister. Waarlijk leven is n.l. een voortdurende wisseling van licht en duister.

Een mens, die alleen maar streeft naar het lichte, alleen maar streeft naar het goede, wat denkt U daarvan? Dat hij een goed mens is? Neen. Hij is een dom mens. Of zoals een andere wijsgeer het eens zei - ik blijf maar bij de heidenen, ik meen, dat het Publius Macencius was - : "Een mens, die slechts het goede doet en het kwade niet kent, zal nooit het goede zien als verdienste. Wanneer het duister hem overvalt, gaat hij onder. Wie altijd het kwaad heeft gedaan en nooit aan het goede gedacht, die zal zijn kwaad zien verzwelgen door het eerste goed, dat in zijn leven gebeurt. Maar wie goed en kwaad kent, beleeft zichzelf. Want hij kent beide dingen en weet zo zijn weg te kiezen."

Nu weet ik wel, dat Publius Macencius dit in de eerste plaats zei in politieke zin om enkele nederlagen van een der consuls te verdedigen voor de Senaat. Maar geldt dit eigenlijk niet voor ons hele leven? Wanneer wij alleen maar goed zijn, deugt het niet; wanneer wij alleen maar kwaad zijn, ook niet. Er moet bij ons een voortdurend licht en duister zijn. En pas wanneer een evenwicht tussen deze beide is bereikt, zodat het "ik" statisch kan zijn in een absoluut actieve wereld, gelijktijdig aan die wereld deel kan hebben zonder zelf beroerd te worden, dan is het ware leven - de ware levenszin - gerealiseerd. En dat is moeilijker dan men denkt.

Ik weet niet of U op de hoogte bent van de gebruiken van de Roomse Kerk. Er zijn daar een aantal sacramenten. En nu is het opvallend, dat deze sacramenten in tegenstellingen kunnen worden geuit. U heeft de doop en het oliesel ofwel geboorte en dood (kerkelijk). U heeft vorming (godsdiens-aanvaarding) en priesterschap (Gods macht). Maar er is er één bij, dat kun je eigenlijk geen tegenstelling geven, dat is de biecht. Tegenover de biecht zou je hoogstens het altaar-sacrament kunnen zetten. Want de biecht is de bevrijding van schulden. Maar de komst, de transfiguratie a.h.w. van brood en wijn op het altaar, zoals men zich dat voorstelt in God, impliceert dat niemand in staat is op de juiste wijze deze tegemoet te treden; dus: zonde.

Die eigenaardigheid, die ik hier nu in een bepaald sacramentaal beeld opbouw, vinden we ook elders. Om een voorbeeld te geven: Een Brahmaan is kracht van licht, tweemaal geboren. Maar wanneer die kracht van licht beroerd wordt door de schaduw van een uitgeworpene - zelfs van iemand van lagere kaste - dan is hij onrein, dan is het licht gedoofd, dan moet het eerst weer worden opgebouwd. Er is dus een voortdurende werking van tegenstellingen. Want alleen in tegenstellingen kan het leven zijn zin krijgen, gelooft U dat. De tegenstellingen van licht en duister zijn voor ons noodzaak.

Dit is niet een poging om U te zeggen: "Zondig nu maar, dan kun je weer wat goeds doen." Integendeel; ik wil slechts zeggen: "Aanvaard Uw fouten, om daaruit te leren over Uw goede mogelijkheden." Gij kunt het goed eerst verwirkelijken, wanneer ge het kwaad kent. En het kwaad zult ge - willend of niet - verwerklijken, naarmate ge meer goed zijt. Dat is de hoofdle, die wij deze ochtend hebben te geven.

Het is een les, die past bij deze tijd. Wanneer Kerstmis het eindpunt zou zijn, had het geen zin. Wanneer Midwinter-zonnewende het einde van de wereld

is, komt er geen zomer meer en ook geen licht. Kerstmis krijgt zin door de kruisiging. Midwinter-zonnewende vindt zijn evenbeeld in de midzomernacht, Midzomer-zonnewende. Eerst door deze tegenstelling is leven mogelijk. En geloof mij, het is voor de mens in de eerste plaats belangrijk om te leven. Leven; dat wil zeggen ervaren. Een zinloos aaneenrijen van dagen en daden heeft weinig betekenis. Het heeft misschien in Uw wereld nog een uitdrukking en taak, maar voor Uzelf betekent het niets, is het nietig.

Groots en machtig echter rijst uit de voortdurende wisseling van goede en kwade invloeden voor ons een beeld van de Schepper. Wanneer wij het evenwicht gevonden hebben tussen deze twee, dan hebben wij het punt gevonden, waarin de werkelijkheid zich openbaart. Niet meer als goed en kwaad, niet meer als tegenstelling, maar als een kennen van alle dingen, dat - in de Schepper gelijkelijk geopenbaard - te allen tijde voor ons is licht en duister, vreugde en leed. Slechts zo kan de volheid van een hemelse vreugde verklaard worden; slechts zo de eeuwige rust van een Nirwana; slechts zo de genieting van een mohammedaans paradijs; de werkelijkheid van een wereld, die voleinding is. Voleinding is licht en duister. Voleinding is: alle dingen teruggebracht tot één. Zoals alle schepping is: één ding, één kracht, geopenbaard en geuit in alle tegenstellingen.

En daarmee, vrienden, zal ik U voor deze morgen verlaten. Ik hoop, dat ik het U niet te zwaar heb gemaakt. Ik wil U liever niet de gelegenheid geven om vragen te stellen. Maar ongetwijfeld zullen er gelegenheden zijn, waarbij U eventuele bezwaren naar voren zult kunnen brengen in een kring, die minder gebonden is aan het wijdingselement als deze. Goeden morgen.

- - - - -

Goeden morgen, vrienden.

Het is vaak lastig om als tweede spreker altijd maar weer de juiste illustratie te vinden voor wat zijn voorganger dan heeft gezegd. Want het is een klein beetje onze taak om van uit de hogere theorie toch ook weer tot de praktijk te komen. Nu zou je het eenvoudig zo kunnen zeggen:

Een mens kijkt meestal naar beneden, niet naar boven. Ook wanneer je denkt, dat hij naar boven kijkt, kijkt hij nog naar beneden. Hij is net als een kind, dat voor een meer staat en in het rustig oppervlak de sterren ziet weerkaatst. Ze zijn vlak bij. Maar wanneer je ernaar grijpt, heb je natte handen, geen lichtende ster. Dan breken de rimpels van het vlak en je ziet niets meer.

Zo gaat het ons met een hele hoop van onze ideeën en idealen. Je hebt het zo voor jezelf echt gezelligjes bekeken: "O, ik ga goed leven." "O, wij gaan de wereld verbeteren." "O, wij zullen alle mensen welvaart brengen," enz. Maar je hebt niet naar boven gekeken. Dan zou je weten, dat de voleinding van een wereld - of zelfs maar van een persoonlijkheid - een kwestie is, die enorme tijden vergt. Zo iets als de afstand, die er is tussen de aarde en een ster, ergens boven in de lucht. Wanneer we kijken - altijd naar beneden - en we zien de spiegeling in wat je met een gemeenplaats de levenszee zou kunnen noemen (we kunnen veel beter zeggen: de weerkaatsing van alle menselijke gedachten), dan lijken die dingen dichtbij en dan sta je altijd weer voor een teleurstelling. Want dat, wat jij goed wilde doen, loopt averechts verkeerd uit. Het beeld is verbroken. Je hebt je hand uitgestoken en je hebt naar die ster gegrepen, maar aan de verkeerde kant. Nu zijn er geen sterren meer te zien, alleen maar een hele hoop rimpeltjes, die nog een klein beetje glinsteren. En dan zeg je: Ja, maar hoe kan dat nou, dat mijn ideaal, dat mijn streven nu alweer in puin ligt!"

Als jij jezelf zo zit te beklagen, dan denk je er meestal niet over om na verloop van tijd nog eens te kijken. Maar soms, wanneer zo alle emoties voorbij zijn, kijk je weer - naar je meent naar de hemel, in feite naar je eigen

voetjes - en dan zeg je: "Ja, laat daar nu nog mijn ideaal precies zo liggen als tevoren. Het is zelfs, alsof het wat dichterbij is gekomen." Dat is dan een illusie. Dan grijp je weer. En weer hetzelfde. Waarom?

Wel, wij zijn over het algemeen gebonden aan een menselijk of zelfs een geestelijk denken, zoals dat voor onze sfeer bestaat. En daarin wordt voor ons goed en kwaad bepaald. We denken nu wel, dat we het zelf weten, maar per slot van rekening, we danken het allemaal aan Opa, Oma, en misschien wel aan de kindermeid ook. Want die hadden hun concepties van goed en kwaad. Die hebben ze ons ingetrecterd, die hebben ze ons geleerd. En daardoor is ons geestelijk streven in een bepaalde stoffelijke vorm gegoten. Dan zijn we vaak in verzet tegen die oudjes, maar dat hindert niet. Want wanneer wij ons een beeld vormen, doen wij dit volgens die gedachten, die we in ons hebben gekregen, in onze jeugd, van onze ouders, enz. En we kunnen daar nooit helemaal mee breken.

Daar wil ik maar mee zeggen, dat wanneer ik spreek over een watervlak of een meer, dat spiegelt, ik dat eigenlijk ook theoretisch anders kan stellen. Ik zou zo zeggen: "Vrienden, datgene waarin jullie de wereld zien, idealen zien, ja, misschien zelfs de lichtende krachten en God Zelf kunnen zien, dat is niet de werkelijkheid. Dat zijn de opvattingen, die jullie hebt; die je stoffelijk hebt meegekregen en geërfd; die de eigenschap zijn van je sfeer of toestand. Daardoor kun je nooit dáárin komen tot een volledig bereiken. Wanneer je nu denkt, dat het wel gaat, dan ga je steeds naar de sterren grijpen. Je stelt je steeds een doel, dat veel te ver weg ligt."

Een ander, die verstandiger is en voor zich uit kijkt - al kan hij dan nog niet naar boven kijken - of die misschien naar bovenziende zegt: "Ja, die taak is veel te zwaar, laat ik mij nu maar bij mijn eigen zaak houden," over hen zeg je dan: "Ja, maar die mens heeft ook helemaal geen idealisme, en dat had toch beter anders gekund, dat had makkelijker opgelost kunnen worden. Je hoeft maar te grijpen en het is er."

Ho! Dan ben je vastgelopen in één van de meest gevaarlijke toestanden, die je in een leven kunt hebben. Je gaat een ander, een wereld, beoordelen naar je eigen dromen, niet eens naar je eigen werkelijkheid. Een gevaarlijk punt. Een heel gevaarlijk punt. Want wanneer wij de wereld beoordelen naar dromen, wanneer wij ons steeds weer laten verleiden te denken, dat een bereiking vlak om de hoek ligt of dat het goddelijk licht a.h.w. zo maar van de straat is op te rapen, dan zouden wij nooit in staat zijn om werkelijk wat te volbrengen.

Weet U, dan zijn we net als het mannetje, dat zo gierig was. Ze vertellen, dat het een Schot was, maar ik kan het niet geloven. Ik heb een hoop Schotten gezien, maar gierig waren ze toch meestal niet. Enfin, dat ventje, dat was wel zo. Hij had besloten om eindelijk na heel veel jaren zichzelf een reisje te permitteren. Dat reisje was zo iets als van hier naar Scheveningen, verder niet. Maar voor een gierigaard was dat al een hele uitgave. Hij zei tegen zichzelf: "Ik ga van de goddelijke natuur genieten. Ik wil er nu eens helemaal uit zijn." Maar ja, toen hij uit de trein ging, of uit de tram, zag hij op straat een cent liggen. Hij zei: "Ha, er is hier geld te vinden." Dat goede mannetje heeft niets gezien van de zee; hij heeft niets gezien van de natuur; hij heeft niets gemerkt van de buitenlucht. Hij heeft alleen maar op de grond gezocht - en niets gevonden. Toen kwam het mannetje thuis en zei verbitterd: "Zie je wel, alles is oplichterij in de wereld, zelfs een dagje uitgaan. Want het heeft me minstens vijf kwartjes gekost en ik heb maar één cent gevonden, ofschoon ik er de hele dag hartstochtelijk naar heb gezocht."

Zo zijn er ook mensen. Ze denken bij zichzelf: "Ach, we zullen beginnen met te leven. Leven is noodzakelijk, leven is goed, leven is mooi. We zullen eens een ogenblikje proberen om al die spanningen te vergeten." En dan.... voordat ze vijf passen verder zijn hebben ze één wijsheid gevonden. In plaats, dat ze haar in de zak steken zeggen: "Goed, ik zal proberen kracht op te doen om me die wijsheid later normaal te verdienen," zeggen ze: "We hebben een stukje wijsheid gevonden en nu gaan we kijken of we nog meer kunnen vinden."

En dan maken ze het zich moeilijk, ze hebben een hoop kosten en ze hebben helemaal geen plezier meer in hun leven. Maar wijsheid vinden ze niet meer.

Wijsheid is iets, dat je niet kunt kopen. Dat kan niemand je cadeau doen ook. Soms kun je het vinden. Maar dan is dat vinden alleen een reactie op in jou bestaande waarden. Als je verdergaat en je blijft alleen maar naar die wijsheid zoeken zonder meer, zonder daarvan in je leven a.h.w. vreugde te hebben, dit daadwerkelijk te stellen in je eigen bestaan, nou....dan deugt er niet veel. Dan loop je met holle theorieën in het hoofd, met grote idealen en verlangens en je bereikt niets. En ik geloof toch, dat de praktijk van een menselijk leven in de eerste plaats vergt: het bereiken.

Wees nu eerlijk. Is er één van U die zegt: "Als ik nu maar eens rijk was. Ik wil graag een bank-conto hebben, ook al mag ik er nooit wat afhalen." Zoudt U zo'n mens verstandig noemen? Ik zou zeggen: Dwaas. Die zoekt alleen maar naar een illusie. Als je geld hebt en je mag het niet gebruiken, wat heb je er dan aan! Als iemand tegen U zegt: "Ik heb honger. Als ik nu maar een etalage kan zien vol met heerlijk eten, dan ben ik tevreden," dan zegt U: "Wat een idioot, die hongert dood!" Maar diezelfde mensen, die dat heel nuchter zeggen, gaan heel vaak voor zichzelf vertellen: "Ja, als ik nu maar wijsheid kan vinden in boeken....ik hoef het niet in de praktijk te brengen, als ik het maar weet...." Dan begrijpen ze helemaal niet, dat ze daardoor ook geestelijk doodhongereren. Dat ze dan geestelijk ook absoluut niets hebben.

Het gaat om de praktijk in het leven. Om hetgeen je bent, om hetgeen je doet. En als je het zo bekijkt, is het noodzakelijk om elke wijsheid, die je vindt, toe te passen. Dan is de vraag: Wat is de toepassing van die eerste redevoering nu voor ons? Wat heeft deze reeks van woorden over licht en duister nu werkelijk te betekenen?

Ik zou zeggen: Wanneer je leeft, moet je begrijpen, dat leed en vreugde elkaar moeten afwisselen. Je moet begrijpen, dat wanneer je het ene ogenblik gelijk hebt, je noodzakelijkerwijze het volgende ogenblik ook weer ongelijk moet hebben. Je moet begrijpen, dat als je het ene ogenblik je sterk en krachtig voelt, ogenblikkelijk daarop een inzinking behoort te volgen. Dat alles in tegenstellingen komt. En dat je nooit kunt zeggen: "Ik leef alleen maar, wanneer ik vreugde, of alleen maar wanneer ik leed heb." Je leeft pas, wanneer je ze allebei hebt.

Datzelfde geldt voor de deugd. Het is mooi om deugden te hebben, natuurlijk. Maar wie zich alleen maar blind staart op deugden, die voelt zich doodongelukkig, want hij bereikt niets. Hij noemt zich dan misschien een grote zondaar. Of omgekeerd, hij doet een hele hoop dingen, die niet mogen, maar hij zegt: "Ik heb toch wel enkele verdiensten en ik ben zo slecht nog niet."

Ho! Begrijpen, dat een wisselwerking tussen dingen, die goed zijn en kwaad zijn, noodzakelijk is in je leven, houdt niet in, dat je naar kwaad moogt streven. Per slot van rekening Uw bewustwording is er een van weten wie en wat je bent. Dat oude "Ken Uzelve," wordt in de praktijk onmiddellijk gehuwd met het nog oudere: "Dit zijt gij." Die twee spreuken zeggen alles.

Ken jezelf; maar je bent de wereld. Leer dus de wereld kennen en je kent jezelf. Goed. Maar in die spreuken kunnen wij niet verwachten, dat we negatief mogen streven. Want ons kennen houdt in: streven naar licht. Er is licht voor ons nodig om te kunnen erkennen. Maar de erkenning is nooit reëel, wanneer er geen groeiproces in zit. En bij dat groeiproces komt dus het duister ertussen door. Dat is in normale taal omgezet niets anders dan dit:

Mens, wanneer je ten goede streeft, kun je er zeker van zijn, dat minstens de helft van je goede bedoelingen falikant verkeerd uitloopt. Maar maak je daar geen zorg over, want indien je deze mislukkingen niet zou kennen, zou je voor jezelf en voor de wereld niets werkelijk kunnen bereiken.

In de tweede plaats: Mens, je probeert altijd goed te zijn en elke keer vergeet je weer je goede voornemens en ben je toch weer een beetje anders, dan je zou willen zijn. Streef ernaar om goed te zijn, maar stoot je er niet aan, als het verkeerd gaat. Je kunt alleen maar goed zijn, wanneer er ook soms dat mislukken in zit. Volmaaktheid is geen leven meer. Volmaaktheid is stil-

stand. Die stilstand kun je pas bereiken, wanneer je één bent met God. Waar ze vóór die tijd optreedt, is het een verstarring, die in feite een hernieuwd beginnen van een geestelijke ontwikkelingsgang noodzakelijk maakt.

Stoor je er dus niet aan, dat je zo onvolmaakt bent. Integendeel, wees blij, dat je in staat bent definitief en goed gericht te streven, ook al is dat goed dan hetgeen je grootouders, je ouders, de dominee en de pastoor, de onderwijzer, enz. je hebben voorgehouden. Wanneer het jouw conceptie van goed is, streef ernaar. Maar heb er vrede mee, dat goed en kwaad met elkaar in de knoop zitten, dat zij niet-te-scheiden waarden zijn, dat je altijd met tegenstellingen te maken hebt. Wees blij, dat je zo nu en dan faalt. Want anders zou je niet eens kunnen weten, wat het is om te slagen. Probeer daardoor juist - door het erkennen dus van deze waarheid - een zekere gelijkmoedigheid te krijgen. Wind je niet zo op, maak je niet zo druk over kleinigheden of grote dingen.

Streef! Streef zelf, leef zelf. En maak je over de rest niet al te druk. Wanneer jij zegt: "Dit kan ik, of dit wil ik bereiken, dit kan ik of dit wil ik doen," doe het. Praat er niet over. Erger je niet, dat een ander het niet doet. Beklaag je er niet over, als je jezelf en je eigen kracht hebt over- of onderschat. Zeg alleen maar dit: "Wanneer ik probeer om te leven, zoals ik denk te moeten leven, dan heb ik er vrede mee, ook als het verkeerd zou gaan. Het kan me niets schelen. Wanneer ik goed wil en ik doe daadwerkelijk wat ik kan, dan heb ik alles gedaan wat noodzakelijk is. De wisseling van goed en kwaad rond mij, van mislukkingen en slagen in mijn leven zijn dan geen bewijzen van mijn onvermogen, van mijn verkeerd streven. Ze zijn het bewijs van een schepping, die in een eeuwige wisseling van licht en duister rond me speelt en die me zo voortdurend groter bewustzijn geeft."

Ja, dat klinkt nu allemaal heel mooi, maar als je kiespijn hebt, dan is het moeilijk om te zeggen: "Wat ben ik blij, dat ik nu weet wat het betekent om geen kiespijn te hebben." En wanneer je ziek bent, dan kun je vaak heel moeilijk je voorstellen, dat je juist daardoor weet, wat je kunt doen en moogt doen, wanneer je gezond bent, dat je in de tegenstelling het gezond zijn beter leert gebruiken. Daarom zou ik willen zeggen: Maak je tot gewoonte om je af te vragen bij alles wat je gebeurt: Wat heb ik ervan geleerd? En maak je tevens tot gewoonte om jezelf nooit te verwijten: Ik heb hier gefaald, of ik heb dit of dat verkeerd gedaan. Zeg alleen tegen jezelf: Ik heb geleerd, waar de grens ligt van mijn kunnen. Ik zal de volgende keer het praktisch en beter doen, zodat me dit niet meer overkomt. Onder ons gezegd en gezwezen, dat lukt je dan ook werkelijk, hoor. Die ene fout vermijd je. Er zijn altijd nog honderd andere, die je toch nog maken kunt. Dus ik hoop, dat ik de praktijk een beetje duidelijk heb gemaakt, want het is zo belangrijk, als je het praktisch kunt doen. Het schakelt een heel belangrijke bron van krachtverspilling bijna helemaal - nooit helemaal - uit. En dat is: het heden vergeten in berouw over het verleden. Of: het heden verwaarlozen in een verlangen naar de toekomst. En dat is wel erg belangrijk. Want wil je werkelijk als geest bewust worden in een stoffelijk leven, dan moet je werkelijk alle zeilen bijzetten in het heden; alles gebruiken, wat je ten gebruike gegeven wordt om zo te komen tot de grote bereiking.

Dan zal ik jullie niet langer meer vervelen. We hebben nog een dichterlijke vriend hier, die voor het sluiten ook nog op zijn manier iets gaat zeggen. Dus wat mij betreft allemaal verder een prettige zondag.

zo buiten staat, dan vraag je je wel eens af: wat raakt me nu meer, de kou of de vreugde van een zonnige dag? Wat is meer waard? De jolige ijspret, het wonder misschien zo dadelijk van besneeuwde bomen en half verdroomde ijsellandschappen of de warmte van een zomer? Want in tegenstellingen, zoals ze op de aarde zijn, kun je veelal jezelf wel leren kennen, maar je hebt ook steeds weer het verlangen naar het andere, naar het tegendeel.

Zo leef je eigenlijk in dezelfde toestand als een geest. Een geest, die leeft in de bovenste sferen van Zomerland. Daar is het herfstig, vol van kleur en pracht. Rond je de schemerende gestalten van andere sferen, die neerdalen en gaan, alsof voortdurend lichtende kaarsen door de ruimte trekken. Hoog welven zich de bergen. De blauwe toppen in de verte zijn als begoocheland en een verlokkelijke mogelijkheid tot leven, waaraan je niet kunt ontkomen. Beneden je ligt vol en heet de vlakte en je weet eigenlijk niet precies, wat je zult doen. Dáár de verlokking van een warme wereld vol met gezellige gedachten en mogelijke vruchtbaarheid. Ginds de kille blauwte van toppen, die reiken tot ver boven een wolkendek.

Toch komt er een ogenblik, dat je gaat klimmen. Je hebt genoeg van je rijkdom van kleuren. De kleine tempels verscholen tussen het groen, de scholen gesteld op de heuvelen, ze betekenen je niets meer. De statige witte gewaden van hen, die daar dromende gaan, zijn geworden tot een verveling en een leegte, die geen werkelijke inhoud meer heeft. De verre kilte trekt.

Terwijl je gaat, lijkt het je of je veel verliest. Weg vallen je werelden. Weg de gezelligheid en de gebondenheid, die je hebt gekend. Weg je zekerheid van weten en je beheersing. Weg het recht op eerbied, dat je je verworven hebt. Weg ook de banden met lagere werelden, waar je zoveel hebt getracht te helpen. Hoger en hoger gaan de bergen, killers en killers wordt het, totdat je soms meent te verstenen en slechts moeizaam jezelf dwingt voort te gaan.

Beneden je ligt het wazige land. Nevelig.....een sfeer van gedachten, die weinig betekenis meer hebben. En pas wanneer je haast versuft bent door je voortdurend streven in een eenzaamheid en gebondenheid daar in die geestelijke toppen, ontdek je, dat de gestalten, die eens alleen een lichtende schemer waren trillend door de lucht, nu werkelijke figuren worden, krachten. Je bemerkt, dat gedachten je bereiken; gedachten, die je nooit gekend hebt daar beneden.

Je gaat verder en verder. Dan heb je de top bereikt en je meent voor je een ander land te zullen zien. Een land van belofte, een geestelijk Kanaan, overvloeiend van de melk en honing van nieuw bewustzijn.

Dan is er alleen een zwarte leegte. Steil vallen de rotsen neer. Sombor is het landschap nu. Geen geestelijk licht zie je rond je. Het is duister. De storm dreigt je mee te sleuren. Je weet niet, waarheen je moet gaan. Een ogenblik maakt ontzetting zich van je meester. Slechts ver in het duister beneden in die trog is het of een enkele ster brandt zo hier en daar. En je vraagt je af: "Is dit nu de onderwereld? Of...."

Je kijkt terug. Je beseft de leegte. Je beseft ook, dat de lichtende krachten, die je zo even hebt gezien, nergens meer te aanschouwen zijn. Dan.....dan vlucht je weg, terug naar je eigen sfeertje en je eigen geborgenheid of - bewust dat het verdergaan nooit vernietiging kan betekenen - waag je de grote stap. Je springt.

Je springt in die wervelende storm, in die duistere, kokende krochten. En het wonder gebeurt. De stormwind draagt je mee. Het is de tijd, de stormvloed van tijd, waarmee je een kort ogenblik rondwervelt om dan te zien andere werelden, werkelijke werelden, zó groot, zó wonder-schoon, dat het je is, of het Al een diamanten snoer is, dat God Zich heeft gevlochten als sieraad aan Zijn kroon. Maar wanneer het razen voorbij is.....dan zie je wat je meende, dat een berg was, meende wat een diepe afgrond betekende, dat was in werkelijkheid slechts een haar. Een kleine haar, die in de weg lag van een onbewust klein wezen.

Je kijkt neer op het dwergenland, als een mierenhoop daar beneden, of

een kleine gedachte als een kleine bewustwording. Maar je schrijdt voorzichtig verder, want je weet wat het is om te leven in zo'n wereld. En vóór je ligt de volle, witte leegte van het bestaan. Je ziet anderen en met hen samen boetseer je en beeldhouw je uit de leegte een nieuwe volheid. Een wereld vol van grootse klank, vol van warrelende en wervelende kleuren. Een kaleidoscopische dans, die een erelied wordt tot God, een uiting van je volste bestaan.

Maar altijd weer komt er het ogenblik, dat je verder moet. Dan bestijg je wederom die haast onbeklimbare toppen vol van gedachten over een land aan de andere zijde. En telkenmale weer ontmoet je stromen van kracht en van tijd, die je lijken te zijn een duistere afgrond. Gedragen in hen herken je steeds meer van de cosmos en de wereld. Dan groei je steeds sterker, zodat een vroegere hindernis eigenlijk niets anders is dan een kleine onevenheid in de bodem, waarop je schrijdt. En zo groei je, tot er misschien een dag is, waarop er geen berg meer te beklimmen valt. Omdat je de cosmos kent, omdat er geen grens meer is en geen kracht, die je niet kent en beheerst.

Op dat ogenblik zul je misschien voor het eerst de eenheid beseffen van alle dingen. Waar eens voor jou duistere sferen lagen, waar eens lichten- de landen waren, is nu alleen de gouden adem Gods. Waar je eens droomde en waar je in paniek bent weggevlucht, is slechts overgebleven één lichte gloed: de werkelijkheid van het geschapene, de ene gedachte, die alles voortbrengt.

Terwijl je zo denkt zal misschien voor een laatste maal het licht, dat je verwachtte, doven. In het vallend duister treed je jezelf tegemoet. Dan vraag je je af: "Spiegelbeeld, vanwaar zijt gij gekomen?" Dan zal de stem zeggen: "Ziet, wij zijn één, gij en ik. Ik was in den beginne. Gij zijt het beeld, dat van mij is uitgegaan en tot mij teruggekeerd. Wees welkom." En wanneer dan het laatste licht van het afzonderlijk bewustzijn dooft, zal voor het eerst de volle eenheid beseft worden van een bewustwording, die alle dingen te boven gaat.

Geloof me, vrienden, het is dichterlijk, dat weet ik. Want ik houd van het spel met het woord; en ik houd van de gevoelens, die meeklinken, waar woorden alleen niet voldoende zijn. Maar het is tevens een les. Want het pad, dat ik U beschrijf, is het pad, dat wij steeds gaan. Het pad, dat ons steeds weer brengt tot een schijnbare leegte, maar ons in die leegte de vergroting van eigen wezen schenkt.

V E R E E N Z E L W I G I N G .

'k Aanschouw de boom, die dood zich rekt naar Uw kille, zon-doorgloei- de hemel en in zich draagt het beeld van kou. Ik zeg mijzelf: "Zo zijt ook gij, zo smeekt ook gij om nieuw bewustzijn en nieuwe kracht en nieuw bestaan."

't Is mij of de gedachten van de boom in 't eigen wezen ook ontstaan. En 'k sta in de kilte en 'k reik er omhoog, het dode hout reeds gebroken en al wat in mij stierf gewroken door de pijn van 't scheiden in de herfstse storm.

Ik zuig de sappen uit de grond; de kou, ze deert me niet. Maar in mij pulst het leven reeds omhoog en in de winterkou geniet ik reeds en droom van zomer, die gaat komen.

'k Zie een wereld door de ruimte gaan, bevolkt met vele mensen, die steden bouwen.....en ook dromen. Ik voel me één met deze wereld. Zonder schromen vraag 'k mij af: "Hoe zou het zijn, indien ik dit nu al mocht dragen, indien 'k ook dit nu al moest leiden?"

En ik zie, hoe ik ga door oneindigheid en trek een baan, die is vast geschreven. En 'k teken zo niet slechts een mensenlot, maar een cosmisch leven, waarin mijn baan geworden is tot rune in de naam van God.

Ik weet, dat het goed is om voort te gaan. Te sterven in duister, te worden tot ster, te keren nabij of te vluchten heel ver. Want al lijkt ook mijn streven wel vrij,de Kracht, die ik ken, is sterker en stelt toch

Zijn wetten in mij.

Ik zie een licht zonder grens en vraag me af: "Wat is het om licht te zijn?" Ik zie, hoe het duister het licht begrenst en voel het in mijzelf als pijn.

Dan ben ik het licht en mijn straal doorprijnt 't duister en flitst weer terug; en vormt tussen onbewustzijn en chaos en volbewustzijn een brug.

En ik teken met licht, trek vorm en lijn, geef bewustzijn aan heel het bestaan. En ik weet, dat het geluk is om in het duister een wijle eens onder te gaan.

Want te schenken mijn krachten in 't duister betekent, dat terwijl het "ik" haast vergaat, iets wat licht is noch duister maar vol wondere kracht te midden van 't leven ontstaat.

En ik droom, dat ik licht noch duister ben, en ken de werkelijkheid. Ik voel, hoe het is te bestaan zonder zijn, zonder noodzaak tot streven en strijd.

Ik voel een gedachte, die zacht mij omgeeft. 'k Vraag mij af: Hoe het is te zijn het enige, dat nu nog leeft?

Ik denk en ik weet, dat de schepping - weleer in een ogenblik geschapen - een droom was, die voorbij is gegaan, terwijl ik een wijle heb geslapen.

Verrijkt door de kracht, zo in mij ontstaan, schep ik bewust hernieuwd; en ik uit de volheid van kracht en stel als een grens daaraan mijn wet, mijn besluit.

Dan zeg ik: Te zijn is een kostelijk goed. Het is beter nog leven te geven. Het beste is een weg te tekenen voor hen, die uit het onbewustzijn streven tot aan een grote grens, waar - komt eens Brahma's nacht - ontbrandt nieuw leven, nieuwe wet.

De innerlijke kracht van God, in mij geworden tot kracht van mijn bestaan. Zodat 'k vereenzelvigd met God, onscheidbaar met Hem verbonden, nimmer meer kan ondergaan, ken waarheid slechts - doch deugd, noch zonde.

Ik geloof, dat U het daarmee moet doen, vrienden. Het wordt tijd, dat we ook weer elders onze bezigheden gaan opvatten. Maar voor U wordt het ongetwijfeld tijd, dat U deze zondag verder in gepaste vrolijkheid en vreugde doorbrengt. Dat deze dag een gezegende moge zijn. Gezegend ook in een weten omtrent licht en duister, in een bewustzijn over werkelijke levensinhoud. Want deze dingen te weten kan een vreugde zijn, en zo ge die vreugde vindt - deze dag of volgende dagen - dan zult ge ook het pad vinden, dat U brengt naar de voleinding en de vereenzelviging, waarover ik als laatste een ogenblik met U mocht spreken. Een goede zondag verder.

.....